

О.П. Дзьобань
доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
В.Л. Яроцький
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДОГМАТИЧНИЙ НАПРЯМОК МЕТОДОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Проблеми забезпечення ефективної правової регуляції цивільних відносин традиційно є об'єктом пильної уваги як науковців, так і практиків. Визначення основних напрямків їх розв'язання в одному із аспектів залежить від кількісних та якісних характеристик, що визначають теоретичний рівень сучасних цивілістичних досліджень. Останній, в свою чергу, значною мірою залежить від різноманітності та ефективності методів, що застосовуються у ході дослідження приватно-правової проблематики. У цьому контексті варто погодитись із Н.С. Кузнєцовою, яка слушно зазначає, що методологія цивільного права — це його фундамент, те, на чому формується і тримається все приватне право [1, с. 27]. У зв'язку з цим варто зазначити, що забезпечення подальшого розвитку національної доктрини приватного права актуалізує не тільки вибір нагальної та малодослідженої проблематики, але і правильний вибір необхідного та достатнього методологічного інструментарію та міцної гносеологічної платформи, на яких базується дослідження.

Юридична методологія має важливе значення для дослідження цивільно-правової проблематики, адже виправдане застосування апробованого у юриспруденції методологічного інструментарію забезпечує найбільш якісне вивчення кожного окремого напрямку поставленої правником проблеми. Очевидно, що врахування на законодавчому рівні обґрунтованих цивільно-правовою наукою висновків та рекомендацій, у свою чергу, робить можливим подальше вдосконалення нормативної основи вітчизняного механізму цивільно-правового регулювання. Адже його регулятивний вплив на особисті немайнові та майнові відносини повинен в першу чергу впливати на безперешкодність

здійснення суб'єктивних цивільних прав управненими особами, належність виконання суб'єктивних обов'язків зобов'язаними особами, забезпечуючи в ідеалі необхідний рівень гармонізації сфери приватноправових відносин шляхом зміцнення взаємної довіри та співробітництва між їх учасниками.

Характерне для цивілістичних досліджень ретельне опрацювання сутності явищ, що підлягають вивченню, обумовлює необхідність постійного ускладнення пізнавальної діяльності, що вимагає застосування сучасного методологічного інструментарія на різних етапах процесу пізнання. Пошук найбільш ефективних сучасних засобів, прийомів, способів пізнання правової реальності, за допомогою яких досліджується предметна сфера цивілістики, викликає необхідність постійно відслідковувати апробовані у світі напрямки та методику їх застосування. При цьому забезпечення засад всеосяжності, об'єктивності й плюралізму наукових досліджень, що становлять базис перманентного процесу формування національної цивілістичної доктрини, є пріоритетним.

Вибірковий аналіз змісту останніх доступних публікацій та дисертаційних досліджень, присвячених проблемам цивілістики, свідчить про те, що отримання правниками сучасності найбільш важливих наукових результатів, які можуть вважатись надбанням національної цивілістичної доктрини, значною мірою обумовлене належним вибором методологічного інструментарія. Адже правильно обрана методологічна платформа дослідження будь-якого рівня дозволяє отримати найбільш теоретично обґрунтовані судження, висновки та пропозиції доктринального рівня, які можуть мати і прикладне значення та значним чином позитивно впливати на вітчизняну практику правозастосування. Разом з тим, виведення національної цивілістичної доктрини на рівень світових стандартів передбачає постійне оновлення та якісне наповнення наявного наукового арсеналу найбільш обґрунтованих, загальноприйнятих та найменш спірних теоретичних даних та істин, що вирізняються високим ступенем осмислення й кореляції з усталеними цивілістичними постулатами та вивіреними підходами загальної (інструментальної) теорії права.

Досягнення цієї ідеальної мети, з урахуванням сучасного, досить високого рівня розвитку цивілістичної доктрини, повинно стати дороговказним орієнтиром, що дозволить не тільки ефективно використовувати, але і в необхідних випадках виходити за межі юридичного позитивізму як одного із найбільш відомих та поширених напрямків наявного методологічного арсеналу цивілістики. Адже саме цей відомий та досить поширений напрям юридичної методології, незважаючи на його неоднозначне сприйняття деякими представниками філософії права та окремими правниками, протягом тривалого часу визначав основні напрямки здійснення цивілістичних досліджень. В усі часи цей прийом пізнання сфери приватних відносин істотним чином впливав на основні дослідницькі тенденції та виступав інструментом формування методологічного інструментарія, який визначає вектор та динаміку подальшого розвитку національної цивілістичної доктрини.

Методологічні прийоми пізнання актуальних цивільно-правових явищ в умовах швидкоплинності нашого соціально-економічного буття та постійних змін вітчизняного законодавства повинні враховувати основні тенденції на напрямки розвитку сучасної європейської та загальносвітової методології, постійно вдосконалюючись і зазнаючи кількісних та якісних перетворень. Методологія сучасної цивілістики спирається на розроблену ще в радянські роки для всіх юридичних наук систему прийомів і способів здійснення наукових пошуків. Саме тоді були проведені фундаментальні дослідження основних категорій юридичної науки взагалі й цивілістики, зокрема, визначені базові підходи до вирішення основних теоретичних проблем юриспруденції. Дослідження сфери цивільно-правового регулювання з використанням розробленої юридичною наукою традиційної методології у вигляді апробованого набору методів на сьогоднішній день не завжди забезпечує необхідний рівень повноти наукових пошуків. Адже сфера приватно-правового регулювання ускладнена наявністю значного масиву позанормативних регуляторів (звичаїв, односторонніх правочинів, договорів, статутів та інших локальних актів юридичних осіб тощо). У зв'язку з цим здійснення цивілістичних досліджень без

застосування додаткових методів не дозволяє скласти достовірне уявлення про процеси й закономірності, що відбуваються в приватноправовій царині, і, як наслідок, не може дати повноцінний науковий результат, що задовольняв би постійно зростаючі нагальні потреби законодавця, правозастосовчої практики та учасників цивільних відносин.

Від застосовуваних методів дослідження в їх взаємодоповнюваності залежить якість одержуваного наукового результату, його достовірність і корисність для вирішення практичних завдань. Застосування сучасних методик добору цивілістичної методології є найважливішим завданням, вирішення якого дозволяє отримувати в ході пізнання якісно нові та обґрунтовані наукові результати. Адже без фундаментального наукового підґрунтя цивільно-правове регулювання ризикує скотитись до рівня безсистемного впливу на окремі сфери суспільних відносин, що формується під впливом випадкових, необґрунтованих наукою чинників, а тому може мати непередбачувані негативні наслідки. У зв'язку з цим очевидно, що сама наука цивільного права, її предмет, сучасний стан та перспективи розвитку, а також її методологічна основа потребують постійного фахового наукового осмислення. Зазначене актуалізує спеціальні дослідження правової методології не тільки на філософському та загальнонауковому рівнях, але і з точки зору цивілістики.

Як відомо, будь-яке наукове дослідження починається з постановки наукової проблеми, визначення об'єкта і предмета дослідження й підбору адекватного обраному предмету набору дослідницьких методів [1-3].

Розглядаючи сукупність можливих методів, що визначають методологічний інструментарій дослідження поставлених наукових проблем, в теорії права використовують категорію «методологічна розкутість». Вказане термінологічне словосполучення позначає одночасне можливе застосування безлічі підходів до постановки наукової проблеми та обрання методології наукового пізнання. Евристичні можливості того чи іншого з цих підходів, їх порівняльний аналіз і критичне осмислення є предметом наукової дискусії [4].

У сучасній сфері цивілістичних досліджень апробована загальноновизнана система методів наукового пізнання, які класифікуються за різними підставами на загальнонаукові та спеціальнонаукові, теоретичні та емпіричні тощо. При цьому, алгоритм підбору необхідного в кожному конкретному випадку методологічного інструментарію практично не розроблений. Залишається малодослідженим питання щодо можливості застосування єдиної, стандартної сукупності методів пізнання явищ цивільно-правової реальності, незалежно від специфіки об'єкта дослідження. Зокрема, виникає питання щодо того, в якій мірі впливає переважно теоретичний чи, навпаки, прикладний характер поставленої наукової проблеми чи обраної науковцем проблематики на коло і особливості необхідного набору методів, що підлягають застосуванню в даному дослідженні. З цього приводу варто зазначити, що ще Г.Шершеневич ставив питання про необхідність осмислення причин поділу теоретичної науки і практики, подолання існуючої між ними ворожості [5, с. 238-239]. Варто констатувати, що в сучасних реаліях зазначена відомим правником «існуюча між ними ворожість» в основному подолана, але максимального наближення до ідеальної гармонізації теоретичної науки та правозастосовчої практики ми ще не досягли. Досить очевидно також, що характер, зміст та основний вектор цивілістичного дослідження відповідного рівня істотно впливає на вибір методологічного інструментарію, що використовується для його проведення.

Протягом багатьох років основні вітчизняні школи цивілістики враховують свої усталені і часто стандартизовані напрацювання у сфері визначення необхідного для здійснення приватноправових досліджень методологічного інструментарію. Разом з тим, очевидно, що застосування у ході подальшого формування цивілістичної доктрини новітніх, сучасних методів наукового пізнання позитивно впливає на його якісні показники та змістовні характеристики.

У радянській науці перші спроби постановки наукової проблеми, пов'язаної з визначенням предмета, методології і мети науки цивільного права, здійснені в роботах С.Аскназія [6]. Саме він одним із перших відзначав

домінування догматичної цивілістики, завданням якої стояло описання чинного позитивного права, його систематизація, визначення шляхів застосування та тлумачення [6, с. 45]. Він вказував, що «зазвичай правові дисципліни навіть не ставили перед собою завдань, висунутих будь-якими науковими дослідженнями, – пізнати необхідні зв'язки між явищами ... Питання про причинну обумовленість чинних правових інститутів, про соціальні та інші умови, що їх викликали, зазвичай мало займали юридичну думку» [6, с. 44]. Ідеальним результатом розвитку такої науки, за словами вченого, є усунення всіх її внутрішніх протиріч.

В сучасних умовах позитивні зміни на краще стосуються і ситуації у сфері методології сучасних цивілістичних досліджень. Разом з тим, як і раніше, найчастіше основним предметом наукового пізнання залишається чинне позитивне право, а основною метою наукового дослідження є тлумачення змісту правових приписів і вироблення рекомендацій щодо їх подальшого вдосконалення. Разом з тим очевидно, що всім правникам варто намагатися якнайчастіше виходити за межі юридичного позитивізму, визначаючи основною метою свого дослідження глибинну сутність відповідного явища цивільно-правової дійсності та вибудовування нових теоретичних конструкцій, понять і категорій, що мають також і прикладне значення. Саме такі дослідження є основою формування усталених постулатів цивілістики, що поступово набувають значення основних положень цивілістичної доктрини, які стають дороговказом для законодавця та джерелом формування правозастосовчої практики.

Визначення сукупності методів здійснення пізнавальної діяльності у сфері цивілістики значною мірою залежить від відповіді на питання, а що ж саме визначає межі науки цивільного права. В даний час питання про те, в яких межах цивілістика повинна охоплювати економічні відносини й соціальні зв'язки, як знайти ідеальний баланс між нормознавством і дослідженням соціальної практики, де грань між ортодоксальною цивілістикою та галузевими науками

суміжних галузей приватного права, залишається без науково-обґрунтованої відповіді.

Свого часу О.Красавчиков відзначав, що «висновки і пропозиції науки мають настільки більшу цінність, наскільки вони адекватніше відображають необхідні зв'язки, соціальні закономірності явищ і процесів у житті суспільства» [7, с. 118]. По суті, про те ж зазначав і С. Аскназій, який вважав, що у права повинна бути знайдена об'єктивна основа, форми правового регулювання повинні пояснюватися «деякими об'єктивними, такими, що лежать поза правовою сферою, явищами», додаючи, що такими об'єктивними факторами можуть бути як зміст регульованих відносин, так і ті «завдання, які стосовно цього відношення висуває держава» [6, с. 325-326].

Беззаперечно, що систематика цивілістики за рівнями пізнання аналогічна складу будь-якої наукової сфери. Дослідження у галузевих юридичних науках взагалі й цивілістиці зокрема, можуть здійснюватися у кількох взаємопов'язаних, але все ж окремих напрямках – догматичному, соціологічному та аксіологічному. У межах даної статті зупинимося на догматичному напрямку, для якого предметом аналізу є передусім юридичні тексти, що визначають змістовне наповнення нормативної основи механізму цивільно-правового регулювання. Їх специфіка полягає в тому, що до складу приватно-правових текстів, які вирізняються неоднорідністю своєї природи і формального вираження, включаються не лише акти зовнішнього (нормативного) регулювання, а й акти саморегулювання. Приватно-правові тексти можуть міститися у чинних актах цивільного законодавства України, правових звичаях, договорах, односторонніх правочинах, статутах, регламентах, положеннях та інших внутрішніх документах юридичних осіб тощо. Акти цивільного законодавства України є одним із основних джерел цивільного права, містять норми права, що приймаються органами державної влади, є засобом зовнішнього, нормативного регулювання, підкоряються нормативно визначеним правилам їх дії у часі, просторі та за колом осіб, завжди закріплені в письмовій формі. Звичаї (та звичаї ділового обороту як їх різновид) є джерелами цивільного

права, які не виходять від держави, а формуються самими учасниками цивільних відносин, набувають характеру правил поведінки, ustalених у певній сфері цивільних відносин (ч. 1 ст. 7 ЦК України) шляхом систематичного повторення і можуть знаходити вираз не тільки у формі письмового тексту, але у формі поведінкових актів. Статути, положення, регламенти та інші внутрішні документи юридичних осіб містять формально-визначені локальні правила поведінки, що наділені властивістю обмеженої обов'язковості (їх дія поширюється на обмежене коло осіб), і підлягають фіксації виключно в письмовій формі. Договори та односторонні правочини підлягають вивченню у досліджуваному аспекті у випадках їх змістовної фіксації у письмовій формі (враховуючи можливість укладення договорів не тільки у письмовій (електронній), але і в усній формі, шляхом здійснення конклюдентних дій, а також шляхом мовчання).

Зафіксована у приватно-правових текстах інформація підлягає ретельному вивченню з метою побудови несуперечливих наукових висновків. Тож, цілком очевидно, що дослідження приватно-правових текстів, які потрапляють у предметну сферу цивілістики, вимагає розробки науково-обґрунтованої (з урахуванням епістемологічного потенціалу не лише спеціально-юридичних, а й загальнонаукових та філософських рівнів методології) методики їх дослідження. У догматичну частину дослідження включаються приписи, що містяться у будь-яких джерелах регулювання діяльності суб'єктів, незалежно від суб'єкта, від якого така форма виходить – держави чи самих учасників цивільних відносин. Основним методом наукових досліджень у цій царині є правова герменевтика – метод наукового дослідження, призначений для виявлення смислу юридичного тексту, виходячи з його об'єктивних (значення слів та їх історично обумовлені варіації) і суб'єктивних (наміри автора) підстав, інтерпретації та роз'яснення змісту юридичного тексту, зафіксованого в документі.

Саме виявлення смислу, роз'яснення змісту та інтерпретація змісту, виходячи із завдань праворегуляції, що вирішуються за допомогою відповідного

приватно-правового тексту, і є трьома базовими завданнями їх дослідження, які вирішуються за допомогою правової герменевтики. Необхідність застосування герменевтики виникає там, де «слово усвідомлюється як знак, що використовується для передачі повідомлення, де постає проблема розуміння таких знаків» [8, с. 16]. Розробку герменевтики як напряму філософії пов'язують з роботами Ф.Шлейєрмахера, який описав мистецтво розуміння, а не лише тлумачення тексту, і назвав його герменевтикою. За Шлейєрмахером, наукова герменевтика повинна бути мистецтвом розуміння чужої мови і правильного повідомлення іншим думок інтерпретатора про її зміст. Тут простежується важливий момент діалогу між автором тексту і інтерпретатором, незважаючи на «застиглий» характер мови автора. Стосовно правової герменевтики у цьому проявляється одна з основних проблем інтерпретації – накладення на розуміння сенсу досліджуваного юридичного тексту правосвідомості і правової культури інтерпретатора.

Основна ідеальна мета методу герменевтики – зрозуміти автора і його працю краще, аніж він сам розумів себе і своє творіння [9-11]. Цей напрямок герменевтики називають «романтичною герменевтикою». Саме такий підхід набув поширення у правовій герменевтиці – він дозволяє тлумачу за необхідності виходити за межі буквального розуміння тексту.

Дискусія щодо завдань тлумачення нормативно-правових актів (ця частина правової герменевтики традиційно розвивається інтенсивніше, аніж інші) у філософії права призвело до практично однозначного та безспірного висновку. Він полягає в тому, що основне завдання правової герменевтики – за допомогою тлумачення якомога більш повно пристосувати юридичний текст до наявних соціально-правових реалій, з принциповим збереженням основної його ідеї – смислу. Належним чином складений та змістовно вивіреним юридичний документ забезпечує довготривалий регулятивний вплив на соціально-правові зв'язки, що охоплюються сферою цивільно-правового регулювання. У підтвердження сказаного варто згадати Цивільний Кодекс Наполеона, Німецьке Цивільне Уложення, які приймалися в іншу історичну епоху, але мали і до

сьогодні мають велике значення для формування основних актів цивільного законодавства всіх країн Європи та України. Це стало можливим в тому числі й завдяки правильній інтерпретації та взірцевому правовому моделюванню юридичних конструкцій, втілених у вказаних фактично модельних актах цивільного законодавства, з використанням усього наявного в ті часи герменевтичного інструментарію.

Прийоми романтичної герменевтики значною мірою поширюються і на правову герменевтику. Основними її прийомами є діалектика частини й цілого, попереднє розуміння і герменевтичне коло, застосування яких забезпечує послідовне вивчення тексту – спочатку як цілого, що складається з окремих фрагментів – частин, а потім самого тексту – як частини всього соціокультурного простору, у якому даний текст був створений. Герменевтичне коло передбачає послідовний перехід від одного рівня дослідження до іншого і назад, з постійним уточненням та, за необхідності, апробацією отриманих висновків та теоретичних даних. На кожному такому поверненні, як стверджує Г.Гадамер, відбувається попереднє розуміння тексту, і «вихід» з цього кругового ходіння може бути тільки після повного дешифрування сенсу тексту [12, с. 72-91].

Запропонований оглядовий аналіз методологічного інструментарію формування національної доктрини приватного права, дозволяє дійти наступних висновків. Застосування досліджених методологічних прийомів стосовно вивчення приватно-правових текстів різного рівня і нормативної сили як предмета догматичної частини цивілістики дозволяє з'ясувати їх структуру і зв'язки кожного з його фрагментів з загальним масивом інструментів цивільної праворегуляції, і зіставлення текстів, що підлягають аналізу, з тим соціальним оточенням, в якому вони склалися і на які повинні впливати. Дослідження актів чинного цивільного законодавства України, які, як правило, складені з належним застосуванням науково-обґрунтованих прийомів юридичної техніки, істотно спрощує процедуру з'ясування їхнього змісту. Разом з тим, вивчення приватно-правових текстів, що визначають змістовні характеристики окремих актів саморегулювання, що складені особами, які не мають достатніх фахових

навичок ведення договірної та іншої правової роботи, може складати труднощі. При складанні таких текстів в-основному використовується повсякденна мова, що на практиці може викликати пов'язані з цією обставиною проблеми інтерпретації. В таких випадках стосовно правочинів в нагоді стають правила тлумачення їх змісту, закріплені положеннями ст. 213 ЦК України. Ці правила доречно використовувати щодо тлумачення змісту інших актів саморегулювання, застосовуючи аналогію закону (ч1 ст. 8 ЦК України).

Герменевтичний аналіз є методом дослідження, в ході якого дотичний до сфери цивільно-правового регулювання емпіричний матеріал збирається й фіксується. Від належності засобів фіксації цивільно-правового матеріалу залежить правильність виявлення його сутності з позицій герменевтики. Зауважимо, що основний творчий науковий потенціал цивільно-правового дослідження в значній мірі залежить від правильності застосування прийомів герменевтики, в межах яких відбувається початкове осмислення текстів, отриманих на першому етапі донаукового дослідження (спостереження, збору емпіричного матеріалу, аналізу судової практики тощо). Висновки, отримані в ході подальшого застосування технології герменевтичного аналізу, в подальшому потребують осмислення з урахуванням наукових результатів, отриманих на інших рівнях наукового цивільно-правового дослідження (соціологічному й аксіологічному).

В даний час, незважаючи на досить розроблену методику тлумачення нормативно-правових актів на рівні інструментальної теорії права і наявність наукових робіт, присвячених способам тлумачення договорів, механізм виявлення глибинної сутності більшості інших актів саморегулювання, як різновидів приватно-правових текстів, в достатній мірі в цивілістиці не розроблений. Так, на сьогодні майже відсутня науково-обґрунтована методика інтерпретації положень таких актів саморегулювання як статути, регламенти, положення та інші внутрішні документи юридичних осіб приватного права. Відносно правових звичаїв, що широко застосовуються у механізмі цивільно-

правового регулювання, не розроблена навіть науково обґрунтована методика їх виявлення та фіксації.

Алгоритм проведення герменевтично-правового вивчення текстів, що становлять предмет догматичної частини цивілістичного дослідження, як уже зазначалось у попередніх доповідях, полягає у послідовній реалізації наступних дослідницьких процедур [13-15]:

1) виявлення юридичного тексту, що підлягає вивченню і його фіксація. Для письмових документів цей етап дослідження спеціально може і не фіксуватися, але для усних текстів і текстів, які висловлюються в поведінкових актах, виявлення тексту вимагає спеціальної дослідницької роботи;

2) попереднє розуміння юридичного тексту з використанням граматичного аналізу: зміст юридичного тексту «схоплюється» у першому наближенні;

3) зіставлення юридичного тексту з системою юридичних текстів, в які він включений;

4) повернення у попереднє розуміння юридичного тексту з урахуванням виявлених зв'язків з іншими документами, причин створення даного юридичного тексту;

5) вивчення соціокультурної ситуації створення документа. На цьому етапі герменевтичне дослідження пов'язане з соціологічним рівнем вивчення ситуації. Відносно нормативного правового акта це робиться шляхом вивчення пакету законодавчої ініціативи, громадських обговорень законопроектів (проектів інших нормативно-правових актів), усталеної судової практики. Для інших документів приватно-правової сфери ситуація ускладнюється значною мірою конфіденційним характером інформації щодо причин та умов створення юридичного документа. Можна спиратися на повідомлення у ЗМІ, листування сторін, що не носить правового характеру, їх повідомлення про ситуацію, що передуює складанню юридичного документа та ін., проте слід пам'ятати про можливість недостовірності таких відомостей;

6) коригування розуміння юридичного тексту з урахуванням виявлених закономірностей і зв'язків. На даному етапі завдання з'ясування змісту

юридичного тексту повинне бути виконане. Такий результат носить характер припущення, за зауваженням Г. Гадамера, «хто хоче зрозуміти текст, той завжди робить припущення. Він передбачає смисл цілого, який здається йому першим змістом у тексті. Так виходить тому, що текст читають вже зі значним очікуванням певного сенсу» [16, с. 252];

7) виявлення завдань, які повинні вирішуватися за допомогою аналізованого документа. Юридична герменевтика спрямована не тільки на розуміння юридичного тексту, а й на його інтерпретацію виходячи з тих потреб, які з його допомогою повинні задовольнятися на момент інтерпретації. Життя, відносини, регламентовані юридичним текстом, є рухливими і не можуть зберігати, на відміну від тексту, застиглу форму. Через певний час, після неминучої зміни потреб суб'єктів, зафіксований текст виявляється неактуальним. Необхідність актуалізації змісту тексту, «підведення» його під існуючі на момент інтерпретації потреби призводить до необхідності телеологічної інтерпретації. У такому випадку важливо відчувати грань між розумінням тексту і свавіллям інтерпретатора. Мірилом правильного розуміння сенсу тексту є збереження мети його створення і його застосування. На цьому етапі герменевтичне дослідження перетинається з аксіологічним, в ході якого виявляються цілі створення і застосування юридичного тексту. Тобто, правильною інтерпретацією тексту є така, в якій незалежно від надання того чи іншого сенсу словам або вираженням, використаним у тексті, основна ідея тексту, закладена в нього мета залишаються незмінною;

8) роз'яснення смислу тексту – заключний етап герменевтичного тлумачення, що вимагає фіксації отриманих результатів у вигляді роз'яснення.

Цілком очевидно, що цивілістичне дослідження не може існувати ізольовано, в нього включаються висновки, одержувані при вивченні соціальної взаємодії учасників цивільних правовідносин (соціологічний рівень) і цілей цивільно-правового регулювання (аксіологічний рівень). При повному ігноруванні цих рівнів результат герменевтичного дослідження може виявитись

недостовірним. У цьому проявляється єдність рівнів наукового пізнання, які в сукупності складають єдину цивілістичну науку [2, 13-15].

В ідеалі сучасні цивілістичні дослідження, консолідовані та узагальнені найбільш вагомі наукові результати яких можуть претендувати на роль окремих змістовних сегментів національної доктрини приватного права, повинні ґрунтуватись методологічних рівнях наукового пізнання. Проаналізований догматичний рівень полягає у дослідженні норм позитивного права, що містяться в актах цивільного законодавства України, приписів, які складають зміст правових звичаїв та інших джерел цивільного права, а також положень договорів, односторонніх правочинів, статутів, регламентів, положень та інших внутрішніх документів юридичної особи тощо. Їх всебічне вивчення на рівні цивілістики та широка популяризація отриманих найбільш вагомих наукових результатів повинні мати наслідком мінімізацію можливих недоліків в організації правової роботи окремих учасників цивільних правовідносин. широкое та належне використання вітчизняними цивілістами евристичного потенціалу правової герменевтики та інших прийомів наявної палітри застосовуваного у цивілістичних дослідженнях методологічного інструментарія буде позитивно впливати на подальше вдосконалення основних напрацювань національної доктрини приватного права.

Література

1. Кузнєцова Н. С., «Предмет і система сучасного цивільного права України», *Право України*, № 5, с. 27-35, 2017.
2. Методологія в праві: колективна монографія / І. Безклубий та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. І.Безклубого. – Київ: Грамота, 2017. – 656 с.
3. Данильян О.Г. Методи правового дослідження / Данильян О.Г., Дзьобань О.П. // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Х.: Право, 2017. – Т. 2: Філософія права / Редкол.: С.І.Максимов (голова) та ін. – С. 456-459.
4. Малигіна В.Д. Методологія наукових досліджень: монографія / В.Д.Малигіна, О.Ю.Холодова, Л.М.Акімова. – Рівне: НУВГП, 2016. – 247 с.
5. Сырых В.М. Неоплатные долги позитивистской доктрины права / В.М.Сырых // Коммуникативная теория права и современные проблемы юриспруденции. – Т.1. / Под ред. М.В.Антонова, И.Л.Честнова. – СПб., 2014. – С. 127-144

6. *Шершеневич Г.Ф.* Наука гражданского права в России / Г.Ф.Шершеневич. – М.: Консультант Плюс: Статут, 2003. – 247 с.
7. *Аскназий С.И.* Основные вопросы теории социалистического гражданского права / С.И.Аскназий. – М.: Статут, 2008. – 856 с.
8. *Красавчиков О.А.* Советская наука гражданского права. Понятие, предмет, состав и система / О.А. Красавчиков. – Свердловск: Б.и., 1961. – 380 с.
9. *Кузнецов В.Г.* Герменевтика и гуманитарное познание / В.Г.Кузнецов. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 191 с.
10. *Юркевич О.М.* Герменевтика культурної форми розуміння: автореф. дис. д-ра філос. наук: 09.00.01 / О.М.Юркевич. – Х., 2005. – 40 с.
11. *Попова Н.В.* Герменевтичні практики і проблема їх філософського осмислення: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04 / Н.В.Попова. – Х., 2001. – 20 с.
12. *Блуд О.О.* Мова як трансценденція: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.01 / О.О.Блуд. – К., 2007. – 18 с.
13. *Гадамер Г.Г.* Актуальность прекрасного / Г.Г.Гадамер [пер. с англ.; послесл. В.С.Малахова; коммент. В.С.Малахова, В.В.Бибихина]. – М.: Искусство, 1991. – 366 с.
14. *Дзєбань А.П.* Общеметодологические и эвристические аспекты современных цивилистических исследований / Дзєбань А.П., Яроцкий В.Л // Методология исследования проблем цивилистики: сб. ст. посвящ. памяти проф. А.А.Пушкина / под ред. Ю.М.Жорнокуя и С.А.Слипченко. – Х.: Право, 2017. – С. 176-205.
15. *Дзєбань О.П.* Герменевтичний метод у сучасних цивілістичних дослідженнях: до питання про доцільність застосування / Дзєбань О.П., Яроцький В.Л. // Інформація і право. – К., 2017. – № 2 (21). – С. 5-12.
16. *Данильян О.Г.* Організація та методологія наукових досліджень: навчальний посібник / Данильян О.Г., Дзєбань О.П. – Харків: Право, 2017. – 448 с.
17. *Гадамер Г.Г.* Истина и метод: основы философской герменевтики: пер. с нем. / Г.Г.Гадамер; общ. ред. и вступ. ст. Б.Н.Бессонова. – М.: Прогресс, 1988. – 699 с.

Дзєбань О.П., Яроцький В.Л. Догматичний напрямок методології формування сучасної національної доктрини приватного права

Анотація. Автори пропонують власне бачення специфіки догматичного напрямку формування сучасної національної доктрини приватного права. У статті розглянуто особливості методологічних прийомів пізнання актуальних цивільно-правових явищ. Доведено, що характер, зміст та основний вектор цивілістичного дослідження відповідного рівня істотно впливають на вибір методологічного інструментарію, що використовується для його проведення. Проаналізовано прийоми проведення герменевтичного аналізу та інтерпретації юридичних текстів, що використовуються у приватно-правовій сфері.

Ключові слова: національна доктрина приватного права, методологія, прийоми та методи наукового пізнання.

Дзёбань А.П., Яроцкий В.Л. Догматическое направление методологии формирования современной доктрины частного права

Авторы предлагают собственное видение специфики догматического направления формирования современной национальной доктрины частного права. В статье рассмотрены особенности методологических приемов познания актуальных гражданско-правовых явлений. Доказано, что характер, содержание и основной вектор цивилистического исследования соответствующего уровня существенно влияют на выбор используемого для его проведения методологического инструментария. Проанализированы приемы проведения герменевтического анализа и интерпретации используемых в частно-правовой сфере юридических текстов.

Ключевые слова: национальная доктрина частного права, методология, приемы и методы научного познания.

Dzyoban A.P., Yarotsky V.L. Methodology of modern private law doctrines formation on the basis of dogmatic approach

The authors suggest their own vision of the specificity of the methodology of modern private law doctrines formation on the basis of dogmatic approach. The article deals with the aspects of methodological cognitive approach to actual civil legal relations. It is proved that the nature, content and basic vector of a civilized study of the corresponding level significantly affect the choice of methodological tools used for its implementation. The methods of hermeneutical analysis and interpretation of legal texts used in the private law were analyzed.

Keywords: national doctrine of private law, methodology, techniques and methods of scientific knowledge.